

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: muftija dr. Mevlud Dudić

Glavni urednik: muftija dr. Mevlud Dudić

Pomoćnik urednika: hfz. prof. dr. Haris Hadžić

Redakcija: prof. dr. Sulejman Topoljak, prof. dr. Hajrudin Balić,
prof. dr. Mustafa Fetić, hfz. prof. dr. Almir Pramenković, doc. dr.
Siham Mevid

Šerijatski recenzent: hfz. prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Senad Redžepović

Lektor: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar, Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije

Novi Pazar / glavni urednik Mevlud Dudić. - 2007, br. 1- . - Novi

Pazar : Fakultet za islamske studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje. - Drugo izdanje na drugom medijumu: Islamska misao

(Novi Pazar. Online) = ISSN 2956-2236

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

ZNAČAJ I DOPRINOS INDIVIDUALNE PSIHOLOGIJE ALFREDA ADLERA U TEORIJI I PRAKSI

Apstrakt

Naučna saznanja i doprinos psihologije u sagledavanju, usmjeravanju i predviđanju funkcioniranja jedinice veoma su značajna. Naučne discipline psihologije su se kroz historiju izdvajale u skladu sa uočavanjem potreba pojedinca i društva za proučavanjem određenih fenomena koji su ukazivali, prije svega, na individualnost. U fokusu interesiranja svakako jeste ponašanje pojedinca koje se ne može sagledati bez poznavanja psihičkih procesa i psihičkih osobina, odnosno cjelovitosti ličnosti. U modernom svijetu iznimno brzih promjena najveći je izazov prilagodba ljudi na promjene koje ih okružuju.

Ljudima je često potreban preokret u načinu života, navikama, razmišljanju, ponašanju, tehnike za usmjeravanje, kanaliziranje i kontrolu vlastitih emocija. Kao stručnjaci, psiholozi na najrazličitije načine doprinose životu ljudi, kako individue tako i kao člana u zajednici.

U psihologiji značajno mjesto u sistemu psiholoških disciplina zauzima *individualna psihologija* Alfreda Adlera. U proučavanju ličnosti, Adler se u svojoj individualističkoj psihologiji posebno usmjerava na prouča-

vanje strukture, dinamike i razvoja ličnosti. Individualna psihologija je psihološka naučna disciplina čiji je predmet izučavanje individualnih razlika među ljudima u pogledu njihovih psihičkih osobina, a to su: opće i intelektualne sposobnosti osobe, njene specifične sposobnosti (senzorne, motorne, mehaničke), njene crte ličnosti itd. Osnovni cilj individualne psihologije jeste tragati za objašnjenjima, ali i potencijalnim uzročnicima koji mogu biti u osnovi registriranih individualnih razlika.

Od velikog je značaja naučno prikazati ispitivanje individualnih razlika, psihičkih osobina i funkcija, kao i shvatiti da postoje individualne razlike među ljudima koje pored naučnog imaju i svoj praktični značaj. Svaki pojedinac predstavlja organizaciju motiva, svojstava, interesa i vrijednosti usmjerenih prema određenom cilju. Govoriti o osobi kao individui znači razumjeti je, saosjećati sa njom, podržati je u daljem rastu i razvoju, pružiti joj podršku u mijenjanju životnog stila, kao i izbjegavanje šablona po kojima dolazimo do generalizacije kada na isti način tretiramo sve osobe.

Ključne riječi: Alfred Adler, individualna psihologija, teorije, praksa

The significance and contribution of the individual psychology of Alfred Adler in theory and practice

Abstract

Scientific knowledge and the contribution of psychology in observing, directing and predicting the functioning of an individual are very significant. Throughout history, the scientific disciplines of psychology have distinguished themselves in line with the recognition of the needs of the individual and society for the study of certain phenomena that pointed above all to individuality. The focus of everyone's interest is the behavior of an individual, which cannot be seen without knowledge of psychological processes and psychological characteristics, i.e. the integrity of the personality.

In the modern world of extremely fast changes, the biggest challenge is the adaptation of people to the changes that surround them.

People often need a change in their way of life, habits, thinking, behavior, they need changes in the way they feel, techniques for directing, channeling and controlling their own emotions. As experts, psychologists contribute to people's lives as individuals and as members in various ways in the community. Personality theories differ in what they study, which methods they use, and the understanding and interpretation of personality.

In psychology, Alfred Adler's Individual Psychology occupies an important place in the system of psychological disciplines. In the study of personality, Adler, in his individualistic psychology, focuses especially on the study of the structure, dynamics and development of personality. Individual psychology is a psychological scientific discipline whose subject is the study of individual differences between people in terms of their psychological characteristics, namely: a person's general and intellectual abilities, his specific abilities (sensory, motor, mechanical), his personality traits, etc. The main goal of Individual Psychology is to search for explanations and potential causes that can be the basis of registered individual differences.

It is of great importance to scientifically present the examination of individual differences, psychological traits and functions, as well as to understand that there are individual differences between people that, in addition to the scientific, have their practical significance. Each individual represents an organization of motives, properties, interests and values directed towards a certain goal. Talking about a person as an individual means understanding them, sympathizing with them, supporting them in their further growth and development, providing them with support in changing their lifestyle, as well as avoiding patterns by which we arrive at generalizations when we treat all persons in the same way

Key words: Alfred Adler, individual psychology, theories, practice.

Uvod

Individualna psihologija je psihološka naučna disciplina čiji je predmet izučavanje individualnih razlika među ljudima u pogledu njihovih psihičkih osobina, a to su: opće i intelektualne sposobnosti osobe, nje-ne specifične sposobnosti (senzorne, motorne, mehaničke), njene crte ličnosti itd. Osnovni cilj individualne psihologije jeste tragati za objašnjenjima, ali i potencijalnim uzročnicima koji mogu biti u osnovi registriranih individualnih razlika.

Cilj ovog rada jeste ukazivanje i podizanje svijesti o potrebi preusmjeravanja percepcije sa generalizacije ka individualizaciji sebe i drugih, jer je po Adleru svaka osoba jedinstvena i neponovljiva. Od velikog je značaja naučno prikazati ispitivanje individualnih razlika, psihičkih osobina i funkcija, kao i shvatiti da postoje individualne razlike među ljudima koje pored naučnog imaju i svoj praktični značaj. Svaki pojedinac predstavlja organizaciju motiva, svojstava, interesa i vrijednosti upravljenih prema određenom cilju. Govoriti o osobi kao individui znači razumjeti je, saosjećati sa njom, podržati je u daljem rastu i razvoju, pružiti joj podršku u mijenjanju životnog stila, kao i izbjegavanje šablona po kojima dolazimo do generalizacije kada na isti način tretiramo sve osobe.

Osnivač ovog pravca je Alfred Adler, austrijski ljekar i psihijatar, rođen 1870. godine u Beču. Na početku pridružio se pozivu Sigmunda Frojda s grupom psihijatara okupljenih oko zajedničkih ciljeva. U tom periodu objavljuje se spis o organskoj inferiornosti (1907. god.), a kasnije, nakon što je Adler objavio spise o agresivnom instinktu i dječjem osjećanju manje vrijednosti, dolazi do nepremostive razlike sa Frojdom, te on sa svojim istomišljenicima napušta *Bečko psihoanalitičko društvo*, pa tako i dolazi do prekidanja saradnje. Nakon toga, Adler je osnovao sopstveno udruženje koje je nazvao *Društvo za slobodna psihoanalitička istraživanja*, a kasnije i svoju sopstvenu školu poznatu pod imenom *Individualna psihologija*.

Razvitku njegove misli doprinijelo je bogato kliničko iskustvo vojnog ljekara u Prvom svjetskom ratu. Osnovao je prvo savjetovalište u okviru bečkog školskog sistema, ali isto tako je bio inspirator za osnivanje eksperimentalne škole u kojoj su se primjenjivale njegove pedagoške teorije. Pored ovoga, Adler ima bogatu psihijatrijsku praksu poslije rata, koja je uglavnom bila usmjerena na probleme vaspitanja, naročito na djecu koja se teško vaspitavaju, te je time imao i veliki utjecaj na pedagošku praksu. Osnovao je Dječju psihijatrijsku kliniku u Beču. S obzirom da je i sam bio kratkovidan, rahitičan i bolešljiv u djetinjstvu, kao psihijatar u velikoj mjeri se bavio djecom ometenom u psihofizičkom razvoju. Svojim radom i stvaralaštvom ostvaruje izuzetne rezultate za svoga života, ali slobodno možemo reći da je njegova individualna psihologija i individualna psihoterapija tek danas dobila na značaju kroz široku primjenu u svakodnevnom životu i u stručnoj praksi.

Život i djelo Alfreda Adlera

Alfred Adler je začetnik individualne psihologije u kojoj naglašava da je svaka ličnost jedinstvena i neponovljiva cjelina, vođena jednim osnovnim ciljem koji oblikuje njen život, te na taj način stvara njen lični životni stil. Najprije je specijalizirao oftamologiju, a kasnije se preorijentirao i započeo opću lekarsku praksu, kada se intenzivno bavi proučavanjem ljudske psihe, te psihijatriju i neurologiju, pa može se reći da je taj interes trajao do kraja njegovog života, a najviše su ga zanimale dječje bolesti.

Adler je izvršio ogroman utjecaj na školski sistem Austrije. On je bio docent na Institutu za pedagogiju u Beču i redovno održavao predavanja za nastavnike i vaspitače s ciljem da im olakša uvođenje osnovnih individualno-psiholoških pogleda koje je zastupao u školskom životu. Razvitku njegove misli doprinijelo je bogato kliničko iskustvo vojnog ljekara u Prvom svjetskom ratu. Osnovao je prvo savjetovalište u okviru bečkog školskog sistema, ali isto tako je bio inspirator za osnivanje

eksperimentalne škole u kojoj su se primjenjivale njegove pedagoške teorije.

Pojam *individualna psihologija* označava osnovnu postavku da je psihički život čovjeka nedjeljiva cjelina, a to znači da se pojave društvenog života ne mogu odvojeno razmatrati. Ličnost se može shvatiti samo u svojoj cjelovitosti, a svaka duševna pojava, ili pak neurotični simptom možemo razumjeti samo u slučaju kada se obuhvati cijela ličnost. Kada govorimo o ličnosti, podrazumijevamo i normalnu i neurotičnu, jer i jedna i druga imaju određen životni cilj prema kojem, naravno, i prilagođavaju svoj životni stil. Na ovaj način Adler uvodi u svoju teoriju teleološki princip, ne zaboravljajući ni drugu dimenziju ličnosti, a to je njen socijalni kontekst. (Adler, 1978.)

Adlerova individualna psihologija je skoro u cjelini posvećena mehanizmima kojima ličnost pokušava da zadovolji svoj nagon za moći, te na taj način pokušava da prevaziđe osjećanje manje vrijednosti koje se javlja nakon biološke bespomoćnosti. Adler dolazi do zaključka da se ličnost uobličava zavisno od načina na koji prevazilazi nemoć tog dječjeg iskustva i tako se približava osnovnom postulatu dinamičke psihologije, a to je da je dijete otac čovjekov. (Adler, 1978.)

Postavlja se pitanje od čega zavisi da li će se formirati zdrava ili neurotična osoba? Odgovor je sljedeći: zavisi od toga u kojoj mjeri i koje mehanizme će osoba da bira kako bi ostvarila težnju ka moći kao njen životni stil.

Odrednice ljudskog razvoja u individualnoj psihologiji

Individualna psihologija Alfreda Adlera predstavlja značajan izvor saznanja za brojne psihološke discipline, što možemo danas smatrati glavnim doprinosom u nauci. Adler u svojim radovima ukazuje na značaj ranog djetinjstva i na važnost prvih šest godina života za oblikovanje pristupa životu. Osnovna načela njegove individualističke teorije odnose se na osjećanje manje vrijednosti, koje on smatra normalnim

stanjem svih ljudi i izvorom svih ljudskih težnji. Ukoliko je osjećanje inferiornosti izrazito snažno, može da se razvije kompleks inferiornosti ili kompleks superiornosti. (Smederevac i Mitrović, 2018.)

Adler iznosi shvatanje da je osjećanje inferiornosti svojstveno svakom djetetu jer predstavlja prirodan rezultat dječje životne situacije u kojoj ono, nesamostalno i zavisno od okoline, sebe doživljava kao malo, slabo i inferiorno u odnosu na starije kojima je okruženo i koji neuporedivo lakše od njega zadovoljavaju svoje potrebe. (Adler, 1989.) Osjećanja manje vrijednosti nisu znak abnormalnosti, već uzrok poboljšanja ljudske sudbine, te ih treba sagledati i sa drugog ugla, tj. kao glavni element motivacije i kod odraslog čovjeka. To znači da ono samo po sebi nije loše sve dok njegova neprijatnost pokreće razvoj i rađa težnju da se isto neutralira. Kada čovjek uspješno riješi određeni problem, on privremeno prevazilazi osjećanje manje vrijednosti, tj. do sljedećeg problema koji će naići. (Hrnjica, 2005.)

Socijalno osjećanje ili osjećanje zajedništva podrazumijeva saradnju, međuljudske odnose, saosjećanje, poistovjećivanje sa grupom, kao i pomaganje jedinke da dostigne ideal savršenog društva, što prema Adleru predstavlja urođenu predispoziciju. Svoju pretpostavku o urođenosti socijalnog osjećaja potkrepljuje Darwinovim zapažanjima da sve biološki slabije vrste formiraju neke oblike zajednice, češće nego što to čine one biološki bolje opremljene za borbu i samoodbranu, jer im zajednica djelimično nadoknađuje ono što im je priroda uskratila i povećava vjerovatnoću opstanka. Sa stanovišta prirode čovjek je inferiorno biće, ali ga svijest o toj inferiornosti stimulira da pronade način da se prilagodi. Društvo igra suštinsku ulogu u toj adaptacionoj težnji, te je ono osnovna činjenica sa kojom se ljudska jedinka suočava u svom razvoju. (Adler, 1963.)

Adlerova tvrdnja da je osjećanje zajedništva urođeno odnosi se samo na inicijalno stanje zato što smatra da je to potencijal koji se treba razvijati. Socijalno osjećanje razvija se izlaganjem osobe društvenim utjecajima, neophodno ga je podsticati i ohrabrivati, dovesti do zrelosti savjetovanjem i vježbanjem.

Adler je svoje stavove o vaspitanju iznosio u svojim knjigama i isticao da je sa stanovišta liječenja od strane psihijatra od ogromnog značaja temeljno razumijevanje pitanja vaspitanja, te je donekle za svakog ljekara neophodno poznavanje vaspitnih problema. Prema njegovom mišljenju i odgovor na pitanje o tome šta je svrha vaspitanja spada u domen ljekarske djelatnosti. Ljekara najviše približava vaspitnim pitanjima veza između duševnog i tjelesnog zdravlja. (Ramičević, 2010.)

Superiornost i težnja ka superiornosti ili savršenstvu sama po sebi je društveno neutralna, a stepen socijalnog osjećanja modificira tu težnju i usmjerava je ka određenim objektima. Suštinski elementi socijalnog osjećanja su uživanje i razumijevanje, te podrazumijevaju najviši stepen razvijenosti ovog osjećanja. (Smederevac i Mitrović, 2018.)

Za Adlera osnovna pretpostavka duševnog života je kretanje. Po njemu razum i slobodna volja su besmisleni ukoliko organizam nema sposobnost slobodnog kretanja, tj. nije u mogućnosti da ih upotrebi. Kaže da je vodeća fikcija čovjeka njegov cilj koji nastaje vrlo rano, kada dijete nastoji da se suoči sa osjećajem nesigurnosti i počne da rukovodi duševnim životom, postupcima i kompenzacijom. (Smederevac i Mitrović, 2018.)

Kompenzacija je, prema Adleru, mehanizam nadoknađivanja nekog (stvarnog ili fiktivnog) tjelesnog, psihičkog ili društvenog nedostatka ili neadekvatnosti. Kompenzacija se kreće od osjećanja manje vrijednosti ka pojačanju doživljaja lične vrijednosti. Adler je stava da "duševni organ" pod pritiskom osjećanja inferiornosti pokušava naprezanjem da to osjećanje savlada i odstrani. Sve dok ovo osjećanje nije suviše intenzivno, dijete će pokušavati da ga kompenzira na korisnoj strani života. Međutim, kada socijalno osjećanje nije razvijeno u dovoljnoj mjeri, životu se pridaje privatno značenje, a cilj savršenstva dobija oblik težnje ka ličnoj nadmoći. Povišeno osjećanje inferiornosti uglavnom podrazumijeva i smanjeno osjećanje za zajednicu. (Smederevac i Mitrović, 2018.)

Stil života

Glavna suština Adlerove teorije ličnosti je stil života, koji je osnovno sistematsko načelo po kojem funkcioniraju individualne ličnosti. Svaki čovjek ima isti cilj - da dostigne višu vrijednost, ali postoje bezbrojni načini da se do tog cilja dođe. Neko pokušava da bude savršen razvijajući svoj intelekt, dok neko troši svoju energiju na jačanje mišića. (Hol i Linzdi, 1983.) Intelektualcu je cilj postići intelektualno savršenstvo i on se fokusira na promišljanje, učenje, analizu, informiranje, promatranje itd., te mnogo manje vremena izdvaja za druge aktivnosti kao što su: kućni poslovi, druženje sa porodicom i prijateljima, izlasci i dr., tj. prioritet mu je intelektualno usavršavanje, a ostalo će obaviti u onom vremenu koje će mu preostati. Sportista bi naporno vježbao, trenirao, vodio računa o pravilnoj ishrani, pješao i svoju energiju koncentrirao ka postizanju rezultata u sportu ili na nekim takmičenjima.

Već u ranom djetinjstvu, uslijed djelovanja različitih faktora socijalne sredine, dijete bira put kojim će pokušavati da svoje osjećanje manje vrijednosti kompenzira nekom aktivnošću u kojoj će uspjeti i u kojoj će se isticati. Ona već u djetinjstvu određuje, kako se izražava Adler, stil života pojedinca. Jednom izabrani pravac aktivnosti prosljeđuje se dosljedno kroz cijeli život. Već u periodu do pete godine utvrđuje se životni stil. Adler, kao što se vidi, smatra kao i Frojd da je ličnost već određena u djetinjstvu, ali po njemu nisu nasljedni momenti odlučujući za životni put, nego su to, prije svega, socijalni faktori. Može izabrani stil života da bude pogrešan i ličnost da postane nesocijalna, a to se dešava kada iz različitih razloga dođe do suviše intenzivnog osjećanja inferiornosti. (Rot, 2010.)

Adler u svojoj teoriji razlikuje četiri osnovna psihološka tipa ili životna stila: *Dominirajući* - takve osobe su agresivne i sklone da dominiraju drugima. Imaju mnogo energije, teže ličnoj moći i spremne su da sklone svakog ko im se nađe na putu. *Oslanjajući* - ovakve osobe se oslanjaju na druge kako bi izašle na kraj sa životnim poteškoćama. Imaju malo energije i zavisne su od drugih. *Izbjegavajući* - to su osobe lišene energije

je koje izbjegavaju život i druge ljude, težeći da se zatvore u svoj svijet. *Društveno koristan* - to je zdrava ličnost koja ima energije i koja je usmjeren na društvo, a ne ka sebi. (Ramičević, 2010.)

Razumijevanje cilja i životnog stila omogućuje nam da predvidimo nečije buduće ponašanje. Važno je istaći da od tačke formiranja životnog stila svijet se posmatra kroz određenu shemu apercepcije, o kojoj smo ranije govorili, te se iskustva interpretiraju kroz taj stil koji je odabran i tek se nakon toga usvajaju. Sve što se ne uklapa u ovaj rano zauzeti stav manje ili više se odbacuje, a ono što ostaje nakon procesa eliminacije zadržava se kao dio psihičkog života tako da ostane nedostupno kritici. (Smederevac i Mitrović, 2018.)

Veći dio svog života i profesionalnog rada Adler je posvetio tražeći odgovor na bazično pitanje, a to je: "Šta je to što pokreće individuu?" Težnja ka savršenstvu, po njemu, neraskidivi je dio ljudske prirode, pokretač svih nagona, tj. motivaciona sila koja je u osnovi svih akcija i ponašanja. Krajnji cilj ljudi Adler je obradio kroz tri faze: biti agresivan, biti moćan, biti savršen. (Hol i Linzdi, 1983.)

Kompleks inferiornosti i kompleks superiornosti

Pod kompleksom Adler podrazumijeva pojačano osjećanje manje vrijednosti, kao i njegovo duže zadržavanje uslijed zakazivanja zdrave kompenzacije, ali i potenciranje težnje ka moći kao posljedica natkompenzacije. Tokom razvoja Adlerove misli izdvojila su se dva nova značenja koja su se i zadržala u upotrebi. Prvo značenje odnosi se na izrazito povišeno osjećanje inferiornosti, koje bi zbog toga predstavljalo osnovu neurotske dispozicije. Drugo se odnosi na sredstvo kojim neurotična osoba pokazuje sebi i drugima da je suviše slaba da se konfrontira sa nekim problemom, što predstavlja sredstvo izgovora, dakle neurotski simptom. Naime, sve neurotske simptome Adler posmatra s obzirom na njihovu funkciju, koja uvijek predstavlja neki oblik osiguravanja od rješavanja životnih pitanja i zaobilazno obezbjeđivanje osjećanja nadmoći. Dok je funkcija obezbjeđivanja osjećanja nadmoći nesvjesna, skrive-

na, izgovor može biti i djelimično ili potpuno svjesna funkcija simptoma (Ansbacher i Ansbacher, 1956.)

Kada se osjećanje inferiornosti pretvori u kompleks inferiornosti, tada predstavlja nedostatak i negativnost. "Kada je dijete ili premalo voljeno ili pretjerano maženo, osjećanje inferiornosti može se veoma pojačati i pretvoriti u nenormalno intenzivno osjećanje manje vrijednosti, u kompleks inferiornosti. Ovaj kompleks onda predstavlja smetnju normalnom prilagođavanju ličnosti i može izazvati neuroze i duševna oboljenja." (Rot, 2010.)

Indikatori prisustva kompleksa inferiornosti su: trajno osjećanje manje vrijednosti; pasivnost i povlačenje; obeshrabrenost; fatalitičko reagiranje; malodušnost; subjektivno uvjerenje osobe da nema sreće itd. (Smederevac i Mitrović, 2018.) Osoba koja pati od kompleksa inferiornosti sumnja u svoje sposobnosti i vještine, tako da i onda kada je izuzetno dobra u nečemu, osjećat će se manje vrijedno. Ovo su prepreke koje sebi postavlja, pa se često dešava da osoba bude izolirana od drugih zbog niskog samopoštovanja. Osjeća se pesimistično i postoji mogućnost da se kod nje javi anksioznost.

Kompleks superiornosti je prirodno povezan sa kompleksom inferiornosti i na neki način predstavlja njegovo drugo lice. Porijeklo ova dva fenomena je jednako - oba potiču iz povišenog osjećanja inferiornosti, ali je pitanje kreacije individue, njenog osobenog stila života, koji će kompleks manifestirati, a koji će ostati skriven. Uglavnom je jedan kompleks pretežno svjestan, a drugi nesvjestan. U svakom slučaju, dva kompleksa čine jedinstvo, podrazumevajući povišenost osjećanja inferiornosti i težnje ka superiornosti. Kao što su to osjećanje i ta težnja prirodno komplementarne, tako su i njihovi derivati - kompleksi inferiornosti i superiornosti međusobno komplementarni. (Smederevac i Mitrović, 2018.) Postavlja se pitanje: "Šta je to što tjera osobu da bude 'viša' od ostalih?" Adler kaže da je to osjećaj manje vrijednosti koga osoba uglavnom nije svjesna.

Stvaralačko samstvo predstavlja krunu Adlerovog rada iz oblasti psihologije ličnosti zato što jedinstveno dosljedno stvaralačko samstvo vlada samim sklopom ličnosti. Vrlo je teško opisati ga, te kažemo da možemo govoriti o njegovim posljedicama, ali ne i o njemu samom, zato što je nešto što posreduje između draži koje djeluju na određenu osobu i odgovora koje osoba daje na te draži. Svaki akt pojedinca nosi, zahvaljujući ovom stvaralačkom samstvu ili stvaralačkom **ja**, pečat ličnosti i povezan je sa životnim putem koji je ličnost izabrala (Rot, 2010.) Stvaralačko samstvo daje smisao životu, ono stvara cilj kao sredstvo da se do njega dođe. Ono je aktivno načelo ljudskog života i nije daleko od starijeg pojma duše. (Hol i Linzdi, 1983.)

Područja primjene Adlerove terapije

Individualna psihologija temelji se na modelu rasta i razvoja, tako da je primjenjiva u vrlo različitim životnim područjima, kao što su: poučavanje djece, savjetovanje roditelja i djece, bračno savjetovanje, porodična terapija, grupno savjetovanje, individualno savjetovanje djece, adolescenata i odraslih, rešavanje kulturalnih sukoba, savjetovanje u korektivnim i rehabilitacijskim ustanovama te u ustanovama za zaštitu duševnog zdravlja. Njeni principi široko se primjenjuju u programima borbe protiv ovisnosti, društvenim programima borbe protiv siromaštva i zločina, problemima starijih ljudi, u školskim sastavima, religiji i biznisu. (Corey, 2001.)

Primjena u obrazovanju: Najpoznatiji modeli obrazovanja učitelja temelje se na principima koje su ustanovili Adler i Dreikurs (vidjeti Albert, 1996.) Adler se zanimao za obrazovanje, a naročito u traženju načina promjene pogrešnih životnih stilova školske djece. Poznato je da je započeo grupni rad sa učenicima, kao i obrazovanje roditelja i učitelja. Pomagao je učiteljima da pronađu načine sprječavanja i ispravljanja temeljnih dječjih pogrešaka, također je nastojao da promovira društveni interes i duševno zdravlje.

Primjena u obrazovanju roditelja: Adlerov cilj je bio poboljšati odnose između roditelja i djeteta tako što je podsticao razumijevanje i prihvatanje te na ovaj način pridonio obrazovanju roditelja. Principe ponašanja koje propagira Adler su primjenjive kod kuće. One uključuju razumijevanje svrhe djetetovih problematičnih postupaka, pomaganje djeci da prihvate posljedice svojih postupaka, učenje vještine slušanja, korištenje ohrabivanja, primjenu tehnike emocionalnog vođenja, ali i ono nužno, a to je održavanje porodičnih sastanaka.

Primjena u bračnom savjetovanju: Namijenjenost Adlerove bračne terapije je u procjeni vjerovanja i ponašanja bračnog para uz istovremeno podučavanje o djelotvornijim načinima postizanja njihovih ciljeva. U praksi su se razvila brojna savjetovišta na istoj teorijskoj osnovi u okviru Adlerovog modela kratkotrajne terapije. Uz proučavanje podudarnosti životnih stilova, ranih bračnih sjećanja i odnosa svakog od partnera prema različitim životnim zadacima, uključujući zanimanje, društvene odnose, intimne odnose, odnose sa rodbinom, duhovnost, brigu o sebi i osjećaj vlastite vrijednosti, pokazuju se kao izuzetno učinkovite terapije - psihoterapije (Bitter i sar., 1998.) Tehnike koje se primjenjuju u bračnom savjetovanju su: slušanje, parafraziranje, davanje povratnih informacija, izražavanje vlastitih očekivanja, održavanje bračnih sastanaka, izvršavanje domaće zadaće i rješavanje problema. Fokus se stavlja na odluci da li žele ostati u braku i ako žele kakve bi promjene činili.

Primjena u porodičnom savjetovanju: Pristalice Adlerove terapije u radu sa porodicama bave se porodičnom konstelacijom i interaktivnim ciljevima svakog člana jedne porodice. Zapravo, porodična atmosfera ponajviše tiče se odnosa među roditeljima, kao i njihovih stavova i uvjerenja prema više stvari: prema životu, donošenju odluka, saradnji, rješavanju sukoba, odgovornosti, spolnih uloga, takmičenja itd. S ciljem da kroz terapijski proces utječe na promjenu svijesti o interakciji pojedinaca unutar jedne porodice, pristalice individualne psihologije pored toga nastoje da razumiju ciljeve, vjerovanja i postupke svakog člana i porodicu kao zasebnu cjelinu sa svim specifičnostima.

Primjena u grupnom radu: Adler i njegovi saradnici još su 1921. godine, u Beču, koristili grupni pristup u svojim centrima za zaštitu duševnog zdravlja djece (Dreikurs, 1969.) Navodi se da je sam Dreikurs oko 40 godina u svojoj privatnoj praksi koristio grupnu terapiju, kako zbog racionalizacije vremena, tako i zbog saznanja da je grupni rad djelotvoran način pomaganja ljudima da se promijene. U grupi se mogu uspješno preispitivati i rješavati osjećaji manje vrijednosti, može se utjecati na pogrešne koncepcije i vrijednosti koji su u podlozi socijalnih i emocionalnih teškoća, jer je upravo grupa aktivan činilac u nastanku vrijednosti. (Sonsterang, 1988.)

Doprinosi multikulturalnom savjetovanju

Adlerov pristup i interes za društvo, individualne karakteristike, kulturološke karakteristike, kolektivni duh našao je primjenu u svim sistemima vrijednosti. One kulture koje ističu dobrobit i ulogu porodice, slažu se da je Adlerovo usmjeravanje na društveni interes u skladu sa njihovim vrijednostima. Prema Moździerz i njegovim saradnicima (1984.), pristalice Adlera djeluju s pretpostavkom da su ljudi, ustvari, društvena bića koja postavljaju svoje ciljeve, donose odluke i suočavaju se sa zahtjevima života.

Na početku terapije klijenti bivaju zarobljenici krutih načina opažanja, tumačenja i postupanja, a vjerovatno se nikada ranije nisu zapitali kako kultura djeluje na njihove stavove. Moździerz i saradnici (1984.) kažu da oni očekuju od terapeuta da im da drugačije naočale kako bi jasnije vidjeli. Terapeut Adlerovog usmjerenja klijentu nudi tumačenje stvari iz druge perspektive, ali to isto ne nameće, već daje prostor klijentu da sam izabere hoće li otvoriti oči i upotrijebiti te naočale.

Adler je u područje terapije uveo elemente koje se tiču multikulturalizma, a koje su danas jako važne ili možemo reći čak važnije nego što su bile u njegovo vrijeme. Neki od tih elemenata/zamisli su: važnost kulturalnog konteksta, naglasak na zdravlju, a ne na patologiji, cjelovit pogled na život, vrijednost razumijevanja pojedinaca u terminima nji-

hovitih sržnih ciljeva i svrha, sposobnost korištenja slobode u kontekstu društvenih ograničenja, usmjerenost na sprječavanje i razvoj proaktivnog pristupa u rješavanju problema. (Pedersen, prema Nystul, 1999.)

Corey (2001.) navodi da je Adler bio jedan od prvih psihologa na prijelazu dva vijeka koji je zagovarao jednakost žena i muškaraca. On je uviđao kako se muškarci i žene po mnogo čemu razlikuju, ali da oba pola zaslužuju jednako uvažavanje i poštivanje. Takvo poštovanje i uvažavanje ne odnosi se samo na pol, nego i na kulturu. Pristalice Adlera u različitim kulturama vide priliku za višedimenzionalno posmatranje sebe, drugih i svijeta u kome živimo i stava su da snaga jedne kulture često može pomoći u popravljanju pogrešaka u drugoj kulturi.

Zaključak

Adler se smatra ključnim misliocem i pridonositeljem razvoja psihološke misli teorije i prakse. Adlerov rad je prepoznatljiv po nekoliko komponenata, a to je odbacivanje strogog determinizma, idiografski pristup u proučavanju psihičkog života, pristup čovjeku kroz aspekt osjećanja zajednice. Može se reći da je najveći Adlerov doprinos psihološkoj teoriji baš to što je smatrao da su ljudi prvenstveno motivirani društvenim težnjama, te da su nedjeljivi u jedinstvu tijela i duha. Adler istražuje ljudsku ličnost holistički (razvijanje karaktera, priroda psihe, naš pogled na svijet i kako postajemo ono što jesmo), ispituje karakterne osobine, istražuje osjećaj inferiornosti i superiornosti, kasnije i komplekse niže i više vrijednosti.

Individualna psihologija Alfreda Adlera imala je veliki utjecaj na različite škole mišljenja kao što su kognitivna bihevioralna terapija i ego terapija, promovirao je ideju da su terapeut i klijent ravnopravni partneri i on je dao ideju da oni sjede okrenuti jedan prema drugom kako bi terapeut imao bolji uvid u klijentovo stanje. Danas, može se reći da Adlerov pristup mnogi prakticiraju na polju mentalnog zdravlja, a fokus je na izgradnji odnosa poštovanja i ohrabrenja klijenta. Važno je da klijent tokom terapije popravi svoju sliku o sebi i neke pogrešne percepcije mijenja sa zdravim odnosom prema sebi. Adler se godinama bavio dječjim razvojem i dječjom psihologijom, a fokus mu je bio na preventivnosti i smanjenju rizika od pojave mentalnih bolesti.

Individualni pristup u psihologiji danas zauzima značajno mjesto u praktičnom radu kroz primjenu osnova individualističke teorije i individualne psihologije te usmjerenom terapijom uspješno doprinosi rastu i razvoju pojedinca.

Literatura

- Adler, A. (1956.): *The Individual Psychology of Alfred Adler*, Ansbacher and Ansbacher, New York.
- Adler, A. (1963.): *Poznavanje čoveka*, Beograd, Kosmos.
- Adler, A. (1977.): *O nervoznom karakteru*, Beograd, Prosveta.
- Adler, A. (1978.): *Individualna psihologija - praksa i teorija*, Beograd, Prosveta.
- Adler, A. (1980.): *Individualna psihologija*, Beograd, Prosveta.
- Adler, A. (1984.): *Smisao života*, Novi Sad, Matica srpska.
- Adler, A. (1989.): *Psihologija deteta*, Novi Sad, Matica srpska.
- Albert, L. (1996.): *Cooperative discipline*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Bitter, J. R. Christensen, o. C., Hawes, C. & Nicoll, W.G. (1998.): *Adlerian brief therapy with individuals, couples, and families. Directions in Clinical and Counseling Psychology*, 8(8), 95-111.
- Corey, G. (2001.): *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy*, (6th ed.). Brooks/Cole, Thomson Learning.
- Dreikurs, R. (1967.): *Psychodynamics, psychotherapy and counseling. Collected papers*. Chicago: Alfred Adler Institute.
- Dreikurs, R. (1969.): *Group psychotherapy from the point of view of Adlerian psychology, Group therapy today: Styles, methods, and techniques*. New York.
- Hol, S. & Linzdi, G. (1983.): *Teorije ličnosti*, Nolit, Beograd.
- Hrnjica, S. (2005.): *Opšta psihologija sa psihologijom ličnosti*, (10. izdanje), Beograd.
- Możdzierz, G. J. Lisiecki, J., Bitter, J.R. & Williams, A.L. (1984.): *Role-functions for Adlerian therapists. Individual Psychology*, 154-177.

- Nystul, M. (1999.): *An interview with Paul Pedersen. Journal od Individual Psychology*, 55(2), 216-224.
- Ramičević, M. (2010.): *Značaj Adlerovog djela za porodicu i vaspitanje*, Novi Pazar, Internacionalni univerzitet u Novom Pazaru.
- Rot, N. (2010.): *Psihologija ličnosti*, Zavod za udžbenike, Beograd.
- Smederevac S., Mitrović, D. (2018.): *Ličnost - metodi i modeli*, Centar za primijenjenu psihologiju, treće izdanje, Beograd.